

SBM1232 Johannelund

Kulturhistorisk rapport

Den sydlige del af området ligger med smuk udsigt til Skanderborg Sø

SBM 1232 Johannelund, Skanderup sogn, Hjelmslev herred, tidl. Skanderborg amt. Sted nr. 16.02.08.

Beretning til bygherre for forundersøgelsen af SBM 1232 Johannelund. Der blev ved undersøgelsen fundet spredte anlæg - særligt i form af kogestensgruber - fra forhistorisk tid. Anlæggene blev udgravet løbende, hvorfor vejtrachéet nu er frigivet til fortsat jordarbejde. Daglig leder Louise Søndergaard, Skanderborg Museum marts/maj 2011.

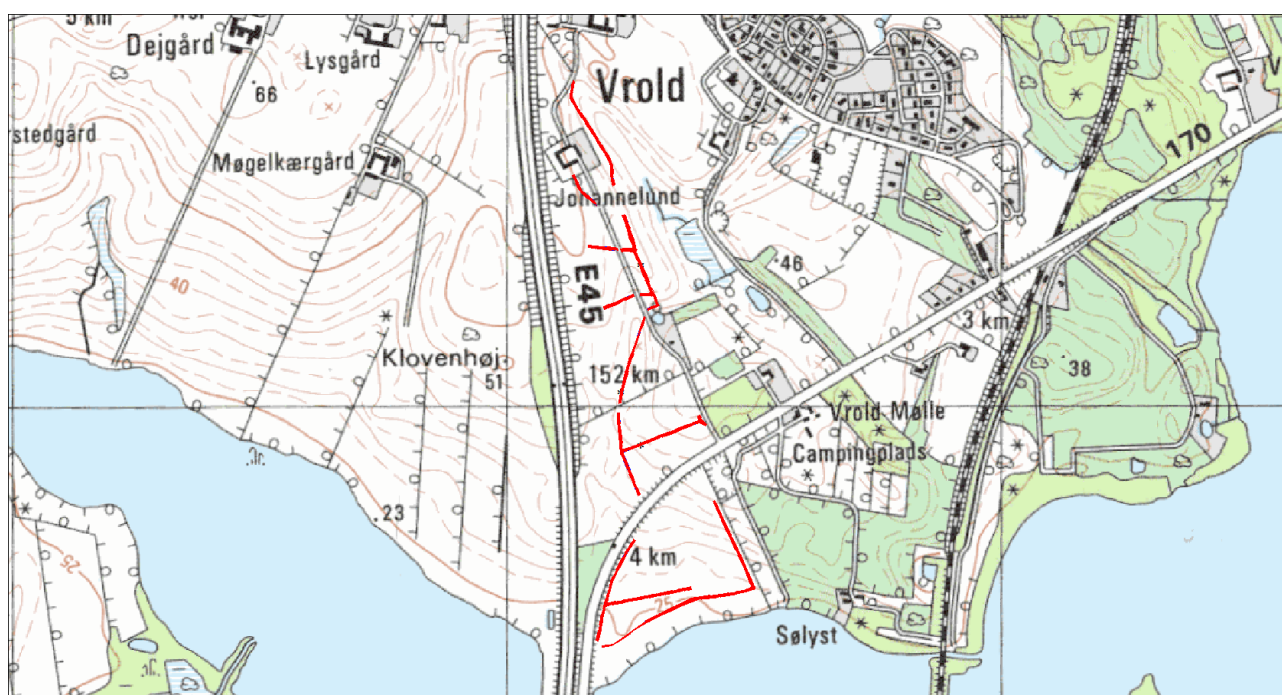
SKANDERBORG MUSEUM

Undersøgelsens forhistorie

Det berørte traché strækker sig over et relativt langt areal -1,1km- beliggende mellem E45 og Vrold. Her er førhen registreret fortidsminder, bl.a. vest for trachéet, hvor sb25, sb26 (nu under E45) og sb27 i berejsningerne beskrives som overpløjede rundhøje. Den sydlige del ligger lavt ned til Skanderborg Sø, hvor omkring der er indsamlet flint fra mesolitikum (sb36 og sb45). (tidslinje forefindes på side 7)

Særligt på denne sydlige strækning langs søen, ville det være oplagt at finde spor af aktivitet fra mesolitikum. Derudover er der flere højtliggende arealer undervejs langs trachéet, der skønnes oplagte til forhistorisk bebyggelsesaktivitet.

Beretningen omhandler forundersøgelsen af hele arealet.

4cm kort med de undersøgte trachéer markeret med rødt

Administrative data

Foranlediget af diverse jord- og anlægsarbejde i forbindelse med etablering af kloak osv. på den kommende campingplads til Skanderborg Festivalen, indgår Skanderborg Museum og Festivalen (SmukFest) i dialog vdr. en eventuel forundersøgelse af det berørte traché.

Museet oplyser SmukFest om området generelt og anbefaler en forundersøgelse af trachéet, da der bl.a. er store muligheder for at påtræffe stenalder på den sydligste del af trachéet. SmukFest ønsker dog ikke en

reel forundersøgelse, men tilbyder museet at følge jordarbejdet, ligesom de selvfølgelig er indforståede med at betale for eventuelle opdukkede fortidslevn.

Museet følger jordarbejdet fra 8/3 2011. Der graves ikke dagligt, men aftalen lyder, at bygherre ringer til museet, når der skal tages jord af.

Da der fremkommer en del anlægsspor af forhistorisk interesse på den midterste del af trachéet, må Museet midlertidigt standse anlægsarbejdet med henblik på nærmere undersøgelse. Med KUAS hjælp kommer museet og SmukFest frem til en løsning, hvor bygherre kan godkende det fremsendte forundersøgelserbudget, hvorefter undersøgelsen kan fortsætte med det samme.

Sidste besigtigelse foregår 30/5-2011

Bygherre er Skanderborg Festival (SmukFest), og det er dem, der finansierer forundersøgelsen. Kontaktpersoner her er Ove Pedersen (op@smukfest.dk) og Stig Andersen (stig@smukfest.dk)

Skanderborg Museum er ansvarlig for undersøgelsen samt opbevaringen af originaldokumentation og indsamlede genstande efter undersøgelsens afslutning.

Topografi, terræn og undergrund

Trachéet løber hovedsageligt N-S langs en strækning på omtrent 1,1km, beliggende på et let skrånende terræn mellem Vrold og E45. Arealet er let faldende mod syd, ned mod Skanderborg Sø, og generelt lidt højere mod den nordlige del. Der er dog adskillige lavningsområder langs hele strækningen.

Undergrunden er også meget afvekslende, men generelt primært sandet på den sydlige halvdel, mens den nordlige del er mere leret og gruset, dog med spredte sandlommer. Muldtykkelsen er også varieret og er på de højstliggende steder ca 30cm, mens der i nogle af lavningerne var over 1m muld. De fleste kogestensgruber befandt sig i de sandede områder, mens de lerede områder mest bød på spredte lertagningsgruber og ikke tolkbare kulturlagspletter.

Øvrige data

Besigtigelsen, som blev udført af museumsinspektør Ejvind Hertz og arkæolog Louise Søndergaard blev påbegyndt 8/3 2011, og den sidste blev foretaget 30/5 2011. Selve undersøgelsen blev udført i dagene 21-22/3 2011 af arkæolog Charlotte Abildgaard Paulsen og daglig leder Louise Søndergaard.

SmukFest/Skanderborg Festivalen leverede selv gravemaskinen, som var på larvefødder med 2m bred skovl.

Museet besigtigede anlægsarbejdet dagligt i de perioder, hvor det foregik, og ellers var aftalen, at der skulle ringes til Museet så snart næste fase blev påbegyndt. Dette blev ikke altid overholdt, og således var der dele af strækningerne som var fyldt med stabilgrus før besigtiget. Længst mod nord - særligt øst for gården, hvor undergrunden er gruset/leret, var der afrømmet således, at det ikke var muligt at se andet end kogegruber. Der blev spottet én sådan, men terrænet er ret skråt her, så man kan håbe der ikke er tabt noget. På den sydligste del af arealet - ned mod søen var dele af den østligste og sydligste strækning dækket til med grus, førend vi havde haft mulighed for at kigge efter anlægsspor.

Vejrforhold var gode med solskin de fleste dage.

Undersøgelsens resultater

Der kunne i alt registreres 87 anlæg langs hele strækningen. 51 af disse var gruber - primært kogestensgruber, 11 var mulige stolper og 8 var lavningsområder. Herudover udgår 17 anlæg som moderne dræn eller naturlig variation.

Der er indsamlet 12 fund, hvoraf 2 er flintafslag, 4 fund består af keramik, mens resten er trækulsprøve udtaget fra kogestensgruberne.

Der fremkom stort set ingen anlægsspor på den sydlige del ned mod Skanderborg Sø. Kun få spredte kogestensgruber, hvoraf en (A3) lå i en lavning, hvilket skulle vise sig at være et lokalt særkende.

Den midterste del af strækningen viste sig som den klart mest interessante. Her befandt 76 af de i alt 87 anlæg sig spædt på ca 600ms traché. Den sydligste del af midterområdet ligger relativt højt med let skråning mod vest. Undergrunden er sand/gruset sand og anlæggenes nedgravning kunne ofte være svær at erkende i fladen.

På billedet ses kogestensgrube A3 i en lavning, en karakteristisk placering for kogegruber i området

Kogestensgruberne var generelt ganske velbevarede med et brunt, nedsunket lag af muldet sand over et karakteristisk sodsvedent, sandet fyldt med masser af ildskørnede sten, eller skærver af samme. De fleste kogegruber lå ejendommeligt nok placeret nede i selve lavningerne, og som oftest gruppevis. To lavninger havde 7 tætliggende kogestensgruber i hver, hvilket næppe har været tilfældigt. Muligvis har den let vestvendte skråning været udsat for generende vind, hvilket kunne afhjælpes i de dybtliggende lavninger. Der er ikke fremkommet daterende genstande i kogegruberne, hvorfor der ikke foreligger en nøjagtig datering her. På baggrund af beliggenhed og undergrundsforhold, formodes det at de kan henføres til bronzealder.

Detailfoto af en af de kogegruber, som lå i en sandet lavning. Tydelig lagdeling og ildskørnede sten var karakteristisk for alle de gruber, som lå i lavningsområderne.

Lige oven for disse lavninger - på den højere del mod øst, var der spredte stolpehuller, som formodes at have forbindelse til noget bebyggelse lige omkring de mange gruber. Der kunne ikke findes noget mønster i de ret spredte stolpehuller, men et 5m bredt felt giver ikke de mest optimale jagttagelses-muligheder.

A31: snit gennem grubekomplekset, som formentlig har været til lertagning/bearbejdning

Den nordlige del af det midterste område bød på mere leret og gruset undergrund og derfor mere spredte anlægsspor. Her fremkom dog spredte keramikførende gruber, bl.a. A27, som var en let rundbundet grube med meget homogent fyld og en del keramikskår fra samme kar, som kan dateres til bronzealder - formentlig yngre bronzealder. Herudover var der grubekomplekset A31, som indeholdt mindst 3 gruber, som

formodes at være lertagningsgruber, da undergrunden her var til dette formål. Heri blev fundet spredte flintafslag og lerkarskår, som kunne stamme fra både bronze- og jernalder.

En enkelt gruppe af kogestensgruber befandt sig på den sandede højtbeliggende del i en af de vestgående stikveje, men heller ikke her blev der fundet daterende materiale.

Det sidste stykke af trachéet mod NV bød på et større lavningsområde, hvori der lå ildskørnede sten, trækul og keramik. Det har tilsyneladende fungeret som udsmidslag for en ikke-påtruffet bebyggelse - formentlig på det lidt højere område vest for.

Til trods for de manglende konstruktioner, synes der ikke at herske tvivl om, at bebyggelse i den umiddelbare nærhed er påvist. Et højtliggende, ret fladt plateau øst for koncentrationerne af kogestensgruber, var der ikke mulighed for at undersøge, men netop her synes en bebyggelse oplagt.

Fremtidigt arbejde på stedet

Undersøgelserne på Johannelund gjorde det klart, at der tydeligvis har været en del aktivitet i forhistorisk tid - bronzealder til jernalder - på arealet. Der var masser af tegn på bosættelse og selve bebyggelsen må befinde sig lige omkring de smalle, afgravede trachéer.

De her berørte områder er dog undersøgt til bunds og frigivet til fortsat anlægsarbejde.

Skanderborg Museum d. 08-06-2011

Periode	Underperiode	Kalenderår f./e. Kr.	SBM 1232 Johannelund
Middelalder		1536	
		1066	
Vikingetid		1066	
		750	
Jernalder	Germansk jernalder	750	Gruber
	Romersk jernalder	400	
	Førromersk jernalder	Kr. f. år 0	
		500	
Bronzealder	Yngre bronzealder	500	Gruber
	Ældre bronzealder		
		1700	
Yngre stenalder (Neolitikum)	Sen-neolitisk tid	1700	
	Enkeltgravstid	2400	
	Mellem-neolitisk tid (tragtbægerkultur)	2800	
	Tidlig-neolitisk tid (tragtbægerkultur)	3300	
		3900	
Ældre stenalder	Ertebøllekultur	3900	
	Kongemosekultur	5400	
	Maglelosekultur	6800	
		9000	
Ældste stenalder	Ahrensburgkultur	9000	
	Brommekultur		
	Federmesserkultur		
	Hamburgkultur	12500	